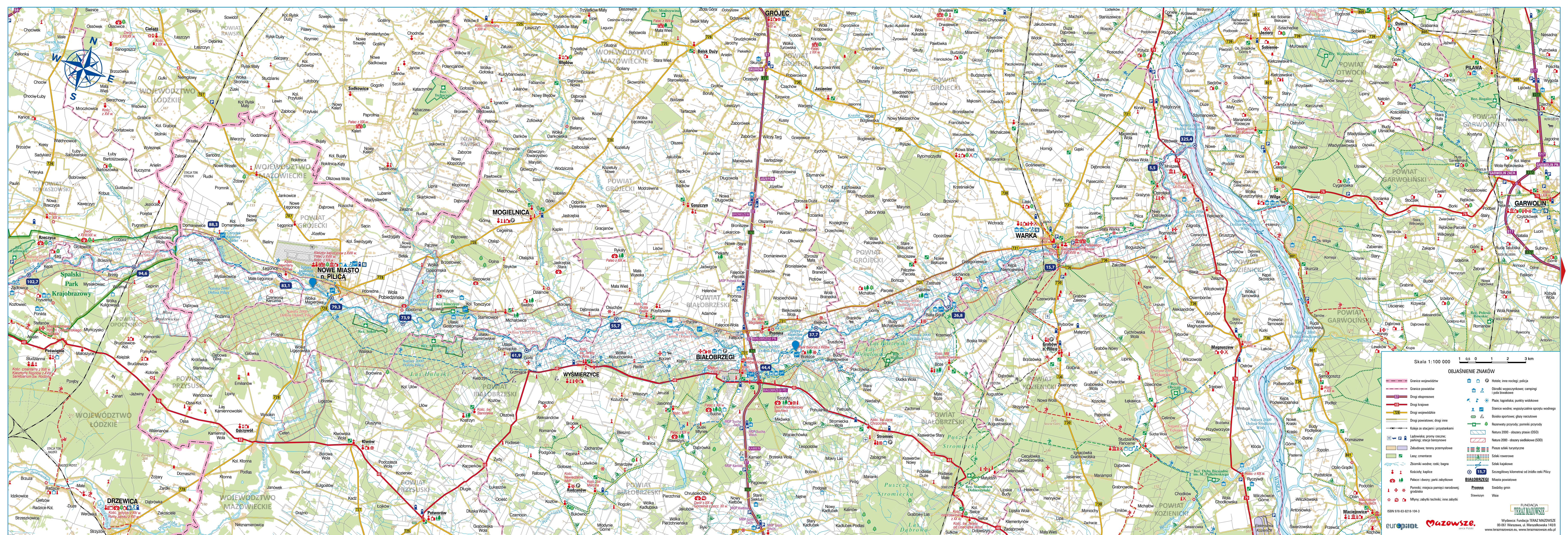

Skala 1:100 000 1 0,5 0 1 2 3 km

OBJASNIENIE ZNAKÓW

	Granice województw		Hotele; inne noclegi; policja
	Granice powiatów		Ośrodki wypoczynkowe; campingi i pola biwakowe
	Drogi ekspresowe		Płaz; kąpieliska; punkty widokowe
	Drogi krajowe		Stancje wodne; wypoczynisk sprzętu wodnego
	Drogi wojewódzkie		Boiska sportowe; gry narciarskie
	Drogi powiatowe; drogi inne		Rezerwaty przyrody; pomniki przyrody
	Koleje ze stacjami i przystankami		Natura 2000 - obszary specjalnej ochrony dzikiej przyrody (OSD)
	Stacje autobusowe		Natura 2000 - obszary siedliskowej ochrony (SOD)
	Zakłady; tereny przemysłowe		Piechoty szlaki turystyczne
	Lasy; cmentarze		Szlaki narciarskie
	Zbiorniki wodne; rzeki; bagna		Szlaki rowerowe
	Kościóły; kaplice		Szlaki kolejowe
	Pomniki; miejsca pamięci narodowej; grodziska		Miasta powiatowe
	Młyny; zabytki techniki; inne zabytki		Siedziby gmin
			Stawiszyn
			Włocławek

ISBN 978-83-8218-104-3

FUNDACJA TERAZ MAZOWSZE

Wydawca: Fundacja TERAZ MAZOWSZE
00-651 Warszawa, ul. Marszałkowska 140/08
www.terazmazowsze.eu, www.terazmazowsze.edu.pl

Pilicy kajakowego szlaku Wokół Przewodnik turystyczny

Pilica na terenie Mazowsza jest rzeką typowo nizinną. To najdłuższy lewy dopływ Wisły i ósma pod względem długości rzeka w Polsce. Pilica ma ujście w okolicach wsi Ostrówek, w regionie geograficznym zwanym Doliną Śródkowej Wisły. Rzekę w obrębie Mazowsza cechuje słabo uregulowany brzeg, ponieważ ludzi nie ingerowali tu zbyt wiele w jej pierwotny charakter – w przeciwnieństwie do górnego odcinka pełnego zabudowy hydrotechnicznej.

Na Mazowszu Pilica płynie leniwie wśród rozległych łąk i lasów. Jednocześnie silnie meandruje, tworzy niewielkie wyspy oraz urokliwe odnogi i starorzecza. Zdarza się, że wczesną wiosną zalewa okoliczne tereny, przez co powstają malownicze krajobrazy urozmaicone oczkami wodnymi. Dolina Pilicy na mazowieckim odcinku ma wyjątkowo specyficzną budowę. Na lewym brzegu rzeki dominuje wysoka skarpa zbudowana z glin morenowych. Porastają ją gęste zarośla, a na wzniesieniach ciągną się sady, przecinane jarami i wawozami. Z kolei prawy brzeg jest płaski i bardziej zagospodarowany, zajmują go szerokie łąki i pastwiska.

Okoliczne tereny oraz koryto samej rzeki są domem dla wielu gatunków zwierząt. Do głównych gatunków ryb, występujących na większości odcinków Pilicy należą: szczupaki, okonie, płocie, ukleje, bolenie oraz jazie. Wiele z nich objętych jest ochroną według prawa polskiego oraz dyrektyw europejskich. Przez ostatnie lata zwiększyła się ilość ryb zamieszkujących Pilicę, co przelożyło się jednocześnie na większą liczbę ptaków odwiedzających nadrzeczne tereny. Obszar ten stanowi ostoję nie tylko dla bocianów, żurawi, czapli, kaczek i gęsi, ale również dla gatunków drapieżnych jak bielik, kobuzy czy jastrzębie. Na szczególne podkreślenie zasuguje gniazdowanie na tutejszym terenie jedenastu gatunków ptaków umieszczonych w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt” oraz 100 gatunków zagrożonych wyginięciem zgodnie z kryteriami Dyrektyw Unii Europejskiej, między innymi są to: bąki, bączki, ortliki krzykliwe, zielonki, kuliki wielkie, rybitwy białoczelne oraz puchacz. Tysiące migrujących ptaków pojawiających się zwłaszcza wiosną wyjątkowo upodobało sobie łąki pomiędzy Białobrzegami i Warką.

Z większych zwierząt wodnych przez cały rok można tu spotkać dwa gatunki niezwykle cenne w skali europejskiej – bobry i wydry. Wśród ssaków na szczególną uwagę zasługują też podlegające ochronie ścisłej nietoperze: nocki (rude, duże, tydkowłose i Brandta) oraz gacki szare i borowce wielkie.

Na wyjątkowe walory krajobrazowe okolic Pilicy składa się również bogactwo roślinności. W dolinie rzeki występuje mnóstwo roślin chronionych: storzan bezlistny, wiśnia kartowata, parzydło leśne, pięciornik drobnolistny czy zimoziół późnocy. Rośnie tu też wielu przedstawicieli porostów, mszaków i grzybów, spośród których ochronie podlegają na przykład: płonnik pospolity, smardz jadalny, szmaciak gągęzisty i gajnik lśniący. Okresowo zalewane brzegi rzeki porastają najczęściej lasy łęgowe z drzewostanami olszowo-jesionowymi, a tereny bardziej suche – lasy zdominowane głównie przez dęby, świerki, brzozy i sosny. Wysepki i plaże najczęściej porośnięte są zaroślami wierzbowymi.

Ze względu na ostoję, jaką dla przedstawicieli świata roślin i zwierząt stanowią tereny nadrzeczne, w pobliżu Pilicy

rezerwatu Majdan jest zachowanie zbiorowisk łęgowych oraz łąk niskiego z wielogatunkowymi drzewostanami naturalnego pochodzenia.

Atrakcyjności nadpilickim terenem dodają nie tylko wyjątkowe walory przyrodnicze, ale również liczne obiekty powstałe w wyniku działalności człowieka. Do takich bez wątpienia należą zespoły parkowo-patacowe. Najcenniejsze z nich znajdują się w miejscowościach: Łęgonice, Nowe Miasto nad Pilicą, Tomczyce, Świdno, Promna, Michałów Górny i Warka.

W **Łęgonicach**, oprócz klasycystycznego dworu z 1827 roku, zlokalizowane są również ceglany kościół św. Rocha oraz drewniana świątynia św. Jana Chrzciciela z XVIII wieku wraz z drewnianą dzwonnica. We wsi **Promna** znajdują się kościół parafialny z 1866 roku oraz pałac z przełomu XVIII i XIX wieku. Ciekawy architektonicznie pałac jest również w osadzie **Tomczyce**. To klasycystyczny obiekt z okalającym go z parkiem. Obecnie w budynku mieści się siedziba dyrekcji domu opieki społecznej.

Będąc w mieście, warto też odwiedzić przepiękną dzielnicę Winiary i pałac Putaskich z końca XVII wieku, a w nim Muzeum im. Kazimierza Putaskiego. Na uwagę zasługują również: barokowy kościół św. Mikołaja, pofranciszkański kościół Matki Boskiej Szkaplerznej z lat 1652–1746 oraz klasycystyczny ratusz. Niewątpliwie ciekawą atrakcją Warki jest również jedyne w Polsce Muzeum Karawaniungu. W jego zbiorach znajduje się między innymi amerykański kamper Winnebago z 1973 roku. Oprócz zwiedzania powyższych miejsc ciekawym sposobem na spędzenie czasu w mieście jest udział w zabawach zwanych questingami. Dzięki nim lepiej można poznać Warkę i jej klimat. Questingi kończą się we wspomnianym już Muzeum Kazimierza Putaskiego.

Sporo zabytków podziwiać można także w **Nowym Mieście nad Pilicą**. Do najchętniej odwiedzanych należą: kościół św. Kazimierza i klasztor kapucynów budowany w latach 1780–1786, dawny dworzec kolei wąskotorowej, zespół patacowy z przełomu XVIII i XX wieku oraz kościół Opieki Matki Bożej

w sąsiedztwie rzeki, jest wyjątkowo atrakcyjnym obszarem dla turystyki i rekreacji. Jej łagodny nurt upodobał sobie szczególnie miłośnicy kajakarstwa, których na pilickich wodach spotyka się o każdej porze roku.

Nad samym brzegiem często brakuje typowej infrastruktury turystycznej, ale jest sporo **piaszczystych plaż**, przy których można odpocząć. Warto dodać też, że Pilica to rzeka stosunkowo czysta. Jej wody klasyfikują się w pierwszej i drugiej klasie czystości – można więc się tu **kapać**.

Przy rzece znajduje się wiele **wypożyczalni kajaków** prowadzonych przez prawdziwych pasjonatów sportów wodnych. Chętnie służą oni dobrą radą nie tylko na temat **splywów** i zaopatrzenia, ale również innych możliwości spędzenia czasu nad Pilicą. Do firm wypożyczających kajaki należą między innymi:

Kajakolandia (www.kajakolandia.pl), wypożyczalnia Nad Pilicę (www.nadpilice.pl), Amber Travel (www.amber.travel), Ster Warka (www.sterwarka.pl), Splywy Warka (www.splywywarka.pl), Kajakczek (www.kajakczek.pl), AMK splywy kajakowe

Większość organizatorów splywów, poza samym wypożyczeniem sprzętu, proponuje również zapewnienie ciepłego posiłku – szczegóły zawsze należy uzgodnić wcześniej z wybraną firmą.

Dodatkową opcją są też **usługi noclegowe**. Jedną z firm, która oferuje zarówno noclegi w domkach, jak i na polu namiotowym jest wspomniany wcześniej Kajakczek (www.kajakczek.pl). Komfortowe domki letniskowe dla sześciu osób (2 pokoje dwuosobowe) znajdują się w **Brzeżcach** tuż nad rzeką Pilicą, blisko Białobrzegów i trasy S7. Niedaleko zlokalizowane jest również pole namiotowe. Na jego terenie udostępnione są: drewniane stoły i ławki pod parasolami, miejsce na ognisko oraz niezbędna infrastruktura.

Równie urokliwe miejsce wypoczynkowe, **Estancia Biała Góra**, znajduje się pomiędzy Białobrzegami a Warką, na piaszczystej skarpie Pilicy (www.estanciabiagora.pl). Do dyspozycji gości są tu specjalnie przygotowane stanowiska dla kamperów i przyczep campingowych, a także pole namiotowe.

Pilica na terenie województwa mazowieckiego dostępna jest dla kajakarzy na całej długości. Rzeka charakteryzuje się spokojnym biegiem i nie sprawia problemów, ale miejscami można natknąć się na miejsca, które przysparzają o dreszczyk emocji. Dlatego, przez cały czas trwania splywu, należy kontrolować powierzchnię wody przed kajakiem. Sprawdzać czy nie pojawiają się na niej zmarszczki lub wiry, ponieważ ich obecność często świadczy o różnych przeszkodach, które należy ominąć.

Na wodach Pilicy odnajdą się zarówno doświadczeni kajakarze, jak i osoby, które są początkujące i chcą się zrelaksować – bez względu na umiejętności pływackie czy kondycję. Bieg rzeki jest łagodny i leniwy w dolnym odcinku, a nieco bardziej wymagający w części górnej, tuż przy ujściu. Pilica to szlak miejscami także wyczerpujący, ponieważ prąd w rzece bywa silny, a woda płytka szczególnie latem.

Wyruszając na splywy kajakowe Pilicą, warto wziąć pod uwagę nie tylko swoje umiejętności, kondycję i doświadczenie,

się: dodatkowe ubrania na zmianę, nakrycie głowy – najlepiej czapka z daszkiem, coś do jedzenia i pica, okulary przeciwsłoneczne, krem z wysokim filtrem, środki przeciw komarom, podręczna apteczka z podstawowymi lekami przeciwbólowymi i opatrunkami, telefon zabezpieczony w specjalnym wodoodpornym etui.

Na splyw całego mazowieckiego odcinka, który ma długość 79 km, trzeba przeznaczyć 3 dni. Wycieczki najczęściej rozpoczynają się przy moście drogowym w **Nowym Mieście nad Pilicą**. Kajaki najlepiej zwozić poniżej mostu, ponieważ przy podporach znajdują się drewniane pale, niewidoczne przy wyższych stanach wody. Przy moście zlokalizowana jest również plaża i kilka sklepów – to dobry moment dla zapominałskich, żeby zrobić zapasy przed wyruszeniem na splyw. Ta część rzeki charakteryzuje się asymetrią doliny. Na dłuższym odcinku występują liczne starorzecza, a szerokość koryta dochodzi do 100 m. Po chwili od wyruszenia w trasę, po prawej stronie widać już miejsce ujścia jednego z dopływów Pilicy – Drzewicki.

wierzyby i topole, tak bardzo związane z pejzażem Mazowsza.

Tuż przed miastem znajduje się stary most z charakterystycznymi łukami, a nieco dalej nowy, będący częścią obwodnicy miasta. Latem i wczesną jesienią **Białobrzegi** są letniskiem chętnie odwiedzanych przez okolicznych mieszkańców i gości ze stolicy, stąd znajduje się tu więcej infrastruktury turystycznej, niż w innych miejscach na szlaku.

Kolejna wieś o typowo letniskowym charakterze to **Brzeźce** (około 44 km kilometrażu). Później mija się osady **Michałów Górny** po stronie lewej i **Budy Michałowskie** po prawej (około 33 km kilometrażu) z przystaniami i dobrym miejscem do biwakowania. Za budynkami po prawej stronie w oddali widoczne są lasy **uroczyska Majdan**.

Splyw wiedzie dalej do **Białej Góry**, zawdzięczającej swoją nazwę wydmiem, która jest ciekawym punktem widokowym. W tym miejscu należy też szczególnie uważać na niewielkie wyspy porośnięte wysokimi drzewami – zdarza się, że powalone pnie przegradzają bieg rzeki.

ustanowiono w 1983 roku **Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Pilicy i Drzewiczki”**, obejmujący dolny odcinek doliny Pilicy. Obszar ten wyróżnia się dużym zróżnicowaniem przyrodniczym. Na szczególną uwagę zasługują tu stanowiska roślin narażonych na wyginięcie zgodnie z kryteriami określonymi w „Polskiej Czerwonej Księdze Roślin”, między innymi: cibory złotej, wiśni kartowatej, wielosłota błękitnego i storczyka krwistego.

Obszar chroniony to dom również dla wielu ssaków, gadów i ptaków oraz dla ponad 50 gatunków motyli dziennych. Występują tutaj modraszek arion i czerwoczyk nieparek, które znajdują się na liście gatunków objętych w Polsce ochroną ścisłą.

W najcenniejszych przyrodniczo miejscach zostały utworzone **rezerваты przyrody**: Tomczyce, Sokół i Majdan. Pierwszy z nich ma na celu zachowanie ze względów krajobrazowo-turystycznych fragmentu boru sosnowego z domieszką innych drzew, położonego w dolinie rzeki Pilicy. Rezerwat Sokół chroni obszar lasów z dominującym jesionem wyniosłym, łąk i bagien o charakterze naturalnym. Z kolei celem ochrony

Równie majestatyczny pałac podziwiać można we wsi **Świdno**. Jego budowę rozpoczęto w pierwszej połowie XVIII wieku, a zakończono na początku XIX wieku. Na parterze znajduje się reprezentacyjna sala balowa z wyjściem na taras wsparty na arkadach. Barokowo-klasycystyczny obiekt otoczony jest rozległym parkiem krajobrazowym z bardzo dobrze zachowanym drzewostanem, pełnym pomnikowych okazów drzew.

Wieś **Michałów Górny** słynie z pałacu z drugiej połowy XIX wieku, w którym obecnie znajduje się szkoła. Natomiast po przeciwnej stronie rzeki widać wiele zabytkowych szop na siano krytych strzechą.

W podróz w czasie można udać się również w **Warce**. Miasto znane jest z tradycji piwowarskich, które sięgają tu XV wieku. Oprócz wyrobów piwnych, pielęgnowany jest tu również wyrób miodów oraz produktów wytwarzanych z jabłek – nie bez powodu mówi się, że okoliczne tereny są największym sadem Europy. Producceni miejscowych specjalistów, po wcześniejszym umówieniu, oferują gościom wycieczki po swoich gospodarstwach.

Bolesnej. Spośród zabytków sakralnych znajdujących się w tej świątyni na szczególną uwagę zasługują barokowa chrzcielnica wyrzeźbiona w piaskowcu z połowy XVII wieku oraz obrazy: Drzewo Genealogiczne Chrystusa z XVIII wieku, św. Jan Nepomucen i św. Barbara z XIX wieku. W mieście funkcjonuje również niewielkie Muzeum Regionalne. Placówka w swoich zbiorach posiada eksponaty związane z historią miasta i regionu, począwszy od pradziejów i narzędzi pochodzących z neolitu, poprzez gliniane naczynia z okresu średniowiecza, starożukry z XVII wieku po pamiątki współczesne.

Warto dodać, że nadpilickie tereny były świadkiem ważnych wydarzeń historycznych. **Miejsca pamięci** zlokalizowane są w wielu okolicznych miastach i wsiach. W Nowym Mieście nad Pilicą znajduje się Pomnik Poległym za wolność i niepodległość ojczyzny w latach 1939–1945, a na terenie Warki między innymi Pomnik Lotników upamiętniający walki stoczone nad miastem w 1944 roku i pomnik powstańców 1863 roku na Błoniach.

Pilica, dzięki urozmaiconej linii brzegowej, licznym walorom przyrodniczym oraz wielu ciekawym obiektom znajdującym się

(splywykajakowe.net), wypożyczalnia Splywy Pilicą (www.splywypilica.pl), Hotel Sielanka nad Pilicą (www.sielanka.pl).

Pilica to jednak nie tylko kajaki. Wypożyczalnie Splywy Pilicą oraz Amber Travel oferują również **wycieczki w pontonach**. To doskonała alternatywa dla większych grup na przykład podczas imprez integracyjnych lub splywów rodzinnych z dziećmi. Pontony dają dużo więcej przestrzeni pozwalającej na większy komfort podróży oraz na chwilowe przemieszczanie się podczas płynięcia – co może być szczególnie przydatne w przypadku wyprawy z najmłodszymi. Pontony wyposażone są w kamizelki asekuracyjne dla członków załogi, wiosła i linę do cumowania. W pontonach wypożyczalni Amber Travel może płynąć maksymalnie sześć osób, a na sprzecie wypożyczalni Splywy Pilicą maksymalnie osiem osób.

Warto podkreślić, że firma Splywy Pilicą w swojej ofercie ma również wypożyczalnię **desek sup**. Są to pneumatyczne deski do pływania na stojąco lub w ukłęk. Ten sport w ostatnich latach staje się coraz bardziej popularny wśród fanów aktywności wodnych.

Na gości spragnionych nieco większej ilości luksusu czeka **Hotel Sielanka nad Pilicą** (www.sielanka.pl) zlokalizowany w miejscowości Warka. Obiekt, oprócz wielu atrakcji dla dzieci, oferuje bogatą ofertę SPA.

I na koniec coś typowo na ząb – kajakarze, którzy zgłodzieli mogą wygodnie zacamować przy **Przystani na Winiarach** (www.przystan-nawiniarach.pl), która oferuje dania z grilla, lokalny cydr i piwa, a także możliwość noclegu na okolicznym campingu. W okresie wakacji na terenie przystani odbywają się występy muzyczne oraz imprezy dla dzieci.

Warto dodać, że wiele interesujących kwestii związanych z wypoczynkiem nad Pilicą można znaleźć na stronie **lokalnej organizacji turystycznej Warkocz Pilicy**. Głównym celem powstania instytucji była zintegrowana promocja oferty turystycznej Doliny Pilicy od Białobrzegów do Warki. Wydarzenia historyczne i sportowe, imprezy lokalne, czy też regionalne tradycje kulinarne – wśród bogatej oferty aktywności opisywanych przez organizację każdy z pewnością znajdzie coś dla siebie.

ale także pogodę i odległość od ewentualnych miejsc postojowych. Zawsze trzeba rozważyć podchodzić do wszelkich aktywności na wodzie. Dlatego przestrzegają podstawowych zasad bezpieczeństwa: dobierać trasę do możliwości wszystkich członków załogi, zadbać o to, aby każdy miał kamizelkę, cięższe osoby zawsze powinny siedzieć z tyłu, ponieważ to one odpowiadają za sterowność kajaków. W przypadku wywrotki na głębokiej wodzie, trzeba odholować kajak na brzeg, nie odwracać go będąc w wodzie.

Do kolejnych istotnych kwestii należą ubiór oraz zawartość ekwipunku. Należy je dostosować do panującej pogody i długości splywu. W cieplejsze dni najlepiej założyć stroje kąpielowy, koszulkę i krótkie spodenki – ubrania nie powinny kępować ruchów. Jeśli nagle się ochłodzi przda się również przeciwdeszczowa, przewiewna kurtka. Najlepszym obuwiem będą specjalne buty przeznaczone do chodzenia w wodzie, ewentualnie zapinane sandały, które szybko mogą wyschnąć. W chłodniejsze dni warto zabrać ze sobą polar i dłuższe, chroniące przed wiatrem kurtki. Poza tym na pewno przydadzą

Na wysokości wsi **Gostomia** (około 74 km kilometrażu) znajduje się najdłuższy drewniany most w Polsce. Po minięciu kilku zakrętów szlak wiedzie tuż obok **rezerwatu Tomczyce** (około 68 km kilometrażu) oraz wsi **Tomczyce** położonej malowniczo na wysokiej skarpie. Piaszczyste plaże na drugim brzegu rzeki zachęcają do kąpieli.

Plaża z dogodnym miejscem na biwak znajduje się także w okolicach **Osuchowa** (około 56 km kilometrażu). Rzeka zalewa się tu szeroko, a w korycie widoczne są małe wyspy. Trasa na tym odcinku jest szczególnie ciekawa i urzekająca zwłaszcza wiosną i latem, gdy na pobliskich mieliznach odpoczywa wiele gatunków ptaków.

Dalej szlak zmierza do położonego na lewym brzegu **Przybyszewa** (około 53 km kilometrażu). Nad wsią i otaczającymi ją plantacjami góruje kościelna wieża. Za osadą, blisko brzegu rzeki znajduje się wysoka skarpa, z kolei po prawej stronie ciągną się równiny pełne łąk i pastwisk.

Za mostami w **Pacewie** i **Adamowie**, pod którymi najlepiej przepłynąć po lewej stronie, splyw dociera do miasteczka **Białobrzegi** (około 46 km kilometrażu). Krajobraz urozmaica ją tu

Kolejnym punktem na trasie jest miasto **Warka** (około 17km kilometrażu) z plażą i dogodnym miejscem biwakowym. W pobliżu Warki Pilica płynie szerokim łukiem, miejscami tworząc rozlewiska.

Na wysokości wsi **Rozniszew** (około 8 km kilometrażu) w oddali widać już wysokie wydmy, na których stoją zabudowania **Mniszewa**. Cały splyw najlepiej zakończyć właśnie w Mniszewie (około 1 km kilometrażu), po lewej stronie zaraz za mostem. Można tam łatwo dojechać autem z przyczepą do transportu kajaków. Dalej jest już ujście Pilicy do Wisły. Wycieczkę można zakończyć również na wodach królowej polskich rzek, ale jest tam już dużo trudniejszy dojazd.

Przykładowe trasy kilkugodzinne: Budy Michałowskie – Warka, Warka – Mniszew, Brzeźce – Budy Michałowskie.

Przykładowe trasy dwudniowe: Białobrzegi – Warka, Przybyszew – Warka.

Przykładowe trasy trzydniowe: Białobrzegi – Mniszew, Nowe Miasto nad Pilicą – Mniszew.

Fundacja „Teraz Mazowsze”
00-061 Warszawa,
ul. Marszałkowska 140 lok. 8
www.terazmazowsze.eu

egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-8218-104-3

Przewodnik turystyczny „Wokół szlaku kajakowego Pilicy” został opracowany i wydany w 2021 roku przez Fundację TERAZ MAZOWSZE i dofinansowany ze środków z budżetu Województwa Mazowieckiego.

